

Megemlékezés

A XX. század nagy felfedezései közé tartozó neuroendokrin rendszer megismerésének meghatározó egyénisége, Flerkó Béla 1948-ban kapott *sub laurea almae matris* orvosi diplomát a Pécsi Orvostudományi Egyetemen, és 2001-ben Aranyérmet a Magyar Tudományos Akadémián, mely utóbbinak csak rövid ideig lehetett birtokosa. A közte lévő időt egy nagy tudós gazdag élete töltötte ki.

A háború utáni nehéz időkben korán bekapcsolódott az anatómia és szövet-tan oktatásába, 1946-47-ben tőle, az „idős” medikustól tanultuk a szövettant és a táj-anatómiát a Pécsi Anatómiai Intézetben. Az oktatás iránti korai lelkesedését mindvégig megőrizte, és 1964-ben történt egyetemi tanári kinevezésével hivatása egyik alapvető célkitűzésévé tette a lelkiismeretes, érdeklődést keltő, gondos tanítást, hogy a jövőbeni orvosok részére az annyira fontos alapismereteket minél eredményesebben átadhassa. Nagy gondot fordított fiatal munkatársai továbbképzésére, mai kifejezést használva valóságos posztgraduális oktatást tartott számukra. Felkészültségükről meggyőződött, mielőtt a medikusoktatásban való részvételüket engedélyezte. Tanítói szenvedélye az Intézet oktatási színvonalát olyan magasra emelte, hogy a következetes számonkérések ellenére sem tudtak hibát találni még az 50-es évek zürzavaros idejében sem.

FLERKÓ BÉLA
1924 – 2003

A háború utáni körülmények lassú rendeződésével és Szentágothai János igazgatói kinevezésével alakulhattak ki a tudományos munka végzésének a feltételei az Anatómiai Intézetben. Flerkó Béla első tudományos munkája 1950-ben jelent meg a petevezeték hám csillószerűének a fejlődéséről. Visszaemlékezéseiben némi nosztalgiával gondol korai vágyára, hogy szülész-nőgyógyász lehessen, és ez adta az indítékot a női reprodukciós ciklus vizsgál-

latára, és ezen a téren végzett ragyogó kísérletei és azok eredményei alapozták meg hírnevét a világ endokrinológiai kutatásában. 1956-ban, mikor a *neuroendokrinológia* elnevezés még nem nyert polgárjogot, prágai tanulmányútja során megfelelő műszerekhez jutva oestrogen fecskendezett a hypothalamus azon részébe, amit ma az ő vizsgálatai alapján oestrogen-szenzitív területnek ismerünk, majd a hypophysis nyélből fokozott idegi aktivitást tudtak elvezetni. Kár, hogy az akkori események miatt ez a nagy jelentőségű kísérlet nem kerülhetett megfelelő kidolgozásra és azt követő közlésre egy olyan időben, mikor a világirodalomban, ahogy mondani szokták, a hypothalamus-hypophysis kapcsolatának a felismerése már a levegőben lógott. Ettől kezdve célratoró kísérletek sorozata következett, melyekben a különböző hypothalamus léziók hatását

tanulmányozta a belső női nemi szervek működési és szerkezeti változásain keresztül. Ezekben további bizonyítékokat talált a hypothalamus-hypophysis kölcsönhatásra, és ezek az eredmények a nemzetközi érdeklődés sodrába kerültek. 1961-ben kapta első külföldi meghívását a floridai Miami-ban rendezett Első Nemzetközi Neuroendokrinológiai Kongresszusra – plenáris előadás tartására. Minden költségét a meghívó fizette, hogyan is mehetett volna másképp? Az előadás sikerét jelezte az 1962. évi hat hónapos Los Angeles-i tanulmányút, melyre a meghívást a kongresszuson kapta. Flerkó Béla tudományos karrierje egyenes vonalban emelkedett, és megalapozta azt a „Pécsi Iskolában” megfogalmazott elméletet a hypothalamus-hypophysis rendszer működéséről, mely ma már tankönyvi anyag. Egy monográfia formájában összegyűjtött eredményeinek átütő hatását a huszonkét nemzetközi kongresszuson tartott meghívásos előadás és újabb hathónapos tanulmányút jelzi. Az elméleti felismerések tudományos alapul szolgáltak a női ciklus zavarainak megértéséhez és racionális gyógyításához. Flerkó Béla a 70-es években nemzetközi szakértője volt tudományterületének, intézete pedig a szakma művelőinek zarándokhelyévé vált. Külföldi laboratóriumok szívesen látták munkatársait hosszabb-rövidebb időre, és ennek jelentőségét azokban az időkben nem lehetett túlértékelni.

Munkássága hazai és nemzetközi elismerésének hosszú listáját csak szemelvényeszerűen tudom felsorolni. 1970-ben lett az Akadémia levelező, majd 1982-ben rendes tagja. 1988-ban az Academia Europaea hívta tagjai közé. Két nemzetközi tudományos társaságban viselt elnöki tisztséget, őt társaság választotta tiszteletbeli taggá. A Kuopioi Egyetem díszdoktora, az Erfurti Egyetem emlék-

érmének tulajdonosa. Állami Díjat 1978-ban kapott, Szent-Györgyi Albert-díjat 1992-ben, a Magyar Köztársaság Érdemrend Középkeresztjével 1995-ben tüntették ki. Még sok más emlékezőadás és kitüntetés mellett 1998-ban megkapta az Arany János Közalapítvány Nagydíját, majd a Hemingway-díjat 2000-ben, végül 2001-ben a sort a már említett Akadémiai Aranyérem zárta. Még ebben az évben Pécs város díszpolgárává választották. Mindezek ismertetése után nem tudom megállni scientometriai adatainak leírását: száznegyvenöt közleménye 108 449 impakt faktort hozott. Közlési krédója volt: *paucis sed bene*.

Flerkó Béla tudóshoz méltó emberi nagysága a vészterhes időkben mutatkozott meg igazán. Sosem tudták, bár ismételtlen megpróbálták, nemtelen dolgokra rávenni. Higgadtan szemlélte az akkori eseményeket, magatartását meggondoltság irányította, cselekedeteinek következményét bölcsen mérlegelte. Mindenki bizalmát és szeretetét élvezte, és sokunknak segített tanácsaival, példamutató viselkedésével. Jól emlékszem az 1956-os disszidálási lázra – az a tény, hogy a Pécsi Iskola akkor egyben maradt, első sorban az ő érdeme. A későbbiek során is olyan barátságos családias hangulatot tudott Intézetében teremteni, hogy a szabad külföldi utazások, tanulmányutak után munkatársai rendre hazatértek a „családi fészekbe”. Miként az Anatómiai Intézet szakmai találkozások kútfeje volt, úgy lett barátságos és meleg hangulatú társadalmi összejövetelek helye nagy műértéssel és ízléssel berendezett lakása. A számtalan bel- és külföldi látogatóról, akik a híres Flerkó-vendéglátást élvezték, a sok fényképalbum és élete utolsó éveiben összeállított könyvecske tanúskodik. Emlékét elvülhetetlen kutatási eredményein túl a Pécsi Iskola folytonossága is őrzi.

Székely György